

Mete Ergin (28 Mart 1934 - 5 Ekim 2015)

Çevirmen. Robert Kolej mezunudur. Bir süre Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Filolojisi bölümünde eğitim gördü. Jack London, Ernest Hemingway, Bertrand Russell, Bernard Shaw, Erskine Caldwell, O'Henry gibi yazarların eserlerini Türkçeye kazandırdı. Mete Ergin'in Gani Yener'le birlikte Türkçeye kazandırdığı *Durgun Don* (Mihail Şolohov, 4 cilt) adlı nehir roman da Yordam Edebiyat tarafından yayımlanmıştır.

Mete Ergin'in İngilizceden çevirdiği *Haytalarla Çolpalar*, ilk olarak 1991 yılında (*Yol [The Road]* adlı seçkide) Engin Yayıncılık tarafından yayımlanmıştır.

Yordam Edebiyat'ta
JACK LONDON YAPITLARI

Mete Ergin'in Türkçesiyle

Kurt Dölü

(öyküler, 1900)

Atalarının Tanrısı

(öyküler, 1901)

İstiridye Korsanları

(roman, 1902)

Vahşetin Çağrısı

(roman, 1903)

Oyun

(roman, 1905)

Beyaz Diş

(roman, 1905)

Haytalarla Çolpalar

(öyküler, 1907)

Martin Eden

(roman, 1909)

Yanan Gün

(roman, 1910)

John Barleycorn (Alkollü Anılar)

(roman, 1913)

JACK LONDON

HAYTALARLA ÇOLPALAR

(YOL)

ÖYKÜ

TÜRKÇESİ
METE ERGİN

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 60 • **Haytalarla Çolpalar** • Jack London

ISBN 978-605-172-330-3 • *Türkçesi*: Mete Ergin

Düzeltilme: Didem Gerçek • *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç

Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım*: Mart 2019

© Yordam Kitap, 2016

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

instagram.com/yordamkitap

Baskı: İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 10614)

Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8

Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul

Tel: (0212) 496 11 11

HAYTALARLA ÇOLPALAR

(YOL)

ÖYKÜ

İÇİNDEKİLER

HAYTALARLA ÇOLPALAR	17
İTİRAF	33
İKİ BİN İPSİZ	50
TABLolar	65
AYNASIZLAR	79
“ENSELENİŞ”	100
KODES	117
TREN NASIL DURDURULUR	134
GECE GEÇEN BERDUŞLAR	155

JACK LONDON

YAZAR, SERÜVENCİ, SOSYALİST

Yeşim Dinçer

Jack London'ın bugün hayranlıkla okuduğumuz romanları ve kısa öyküleri, hareketli geçen yaşamından güçlü izler taşır. Geçimini sağlamak için çocukluğundan itibaren verdiği mücadele, kendi kendini eğitmek üzere kitaplara dört elle sarılması, sahip olduğu keskin gözlem yeteneği, onunla aynı kuşaktan bir başka realist yazarın, Gorki'nin yaşamıyla karşılaştırılabilir ancak.

Jack London 12 Ocak 1876'da, talihsiz koşullarda dünyaya gelmiştir. Biyolojik babasının, hamile kalan annesi Flora'yı terk ettiği; ümitsizliğe kapılan kadının intihara kalkıştığı ve ruhsal dengesinin sarsıldığı söylenmektedir. John Griffith Chaney adı verilen bebek, siyahi bir süt anneye emanet edilir. Flora doğumdan bir yıl kadar sonra yeniden evlenir ve oğlunu, eşinin önceki evliliğinden olma iki kız çocuğuyla birlikte büyütür. Jack London soyadını aldığı üvey babası John London'ı hayatı boyunca "baba", üvey kardeşlerini de "kız kardeş" olarak benimsemiş, hem onlarla hem de çok sevdiği süt annesiyle kurduğu aile bağını korumuştur.

Yazarın çocukluğunun ve ilk gençliğinin ne denli büyük bir yoksulluk içinde geçtiğini kayda alan biyografi yazarları, bu durumun nesnel sebepleri üzerinde durmazlar genellikle. Jack London'ın dünyaya gelişi, kapitalizmin ilk büyük krizini yaşadığı ve tarihe Uzun Bunalım (1873-1896) adıyla geçen döneme denk düşer. ABD bankalarının iflasıyla tetiklenen kriz, demiryolu şirketlerinin ve işletmelerin batmasıyla yıkıcı bir hal almıştır. 1876'ya gelindiğinde

her yedi Amerikalıdan biri işsizdir. Birçok yorumcuya göre bunalım, Birinci Dünya Savaşı'na neden olacak kadar uzun sürmüştür.

London ailesi bunalım yıllarını, California eyaletinin çeşitli şehirlerinde, çiftçilikten ev pansiyonculuğuna dek türlü işler deneyerek ama hiçbirinde dikiş tutturamadan geçirir. Jack London on yaşında sokaklarda gazete satarak çalışmaya başlar; Flora da öğrenci bulabildiği sürece piyano dersleri vermektedir. Yazar çocukken yaşadığı mahrumiyeti, üne kavuştuktan sonra kaleme aldığı otobiyografisinde şöyle anlatır:

Ben dünyaya yoksul gelmişim. Yaşamım yoksulluk içinde geçmişti. Zaman zaman aç kaldığım olmuştu. Bütün yaşamımca ne bir oyuncuğım olmuştu ne de başka çocuklar gibi oyun oynamıştım. Bütün anılarımda yoksulluğun acısı vardı. Bu yoksulluk acısını sürekli çekmişim. Bir dükkândan para verilerek satın alınmış ilk fanilamı sekiz yaşındayken giymiştim. Altı üstü ufacak bir fanilaydı işte. O kirlendiği zaman, yıkanınca kadar yine evde yapılmış çirkin fanilalara kalırdım. Dükkândan alınma o fanilam bana öyle gurur veriyordu ki, bir süre üstüme ondan başka bir şey giymek için diretmişim; (...) sonunda annem, bütün dünya görsün diye üstümde sadece dükkândan alınma o fanilayla dolaşmama izin vermişti. (*John Barleycorn*)

Jack London, formel eğitimini ancak sekizinci sınıfa dek sürdürebilir. Buna rağmen şehir kütüphanesine girmenin bir yolunu bulmuştur. Tarih ve serüven kitaplarına, kara ve deniz yolculuklarına özellikle meraklıdır. “*Deli gibi, kendimi harap edercesine okuyordum*” diye anlatır o dönemi. Bir yandan da denize açılma; tekdüze, sıradan yaşantısından kurtulma hayalleri kurmaktadır. On dört yaşına girdiğinde ufak bir yelkenli edinir ve San Francisco Körfezinin Oakland halicinde turlar atarak denizciliği öğrenmeye başlar. On beşindeyse, günde on iki saat işçilik yaptığı konserve fabrikasının ağır çalışma koşullarından bezerek “istiridye korsanı” olmaya karar verir.

San Francisco körfezinde kültürel olarak yetiştirilen istiridye yatakları, Jack London'ın dünyaya geldiği şehrin önemli bir besin

ve gelir kaynağıdır o yıllarda. Gecenin karanlığından yararlanan “korsanlar”, ticari bölgeye tekneyle süzülerek kaçak istiridyeler toplarlar. Yapılan iş, adından da anlaşılacağı gibi yasa dışıdır. Jack London, süt annesinden aldığı borçla bir tekne satın alır ve konserve fabrikasındaki öldürücü çalışmadan kaçıp, kitaplarda okuduğu serüvenleri yaşamak üzere korsanların arasına katılır. Umduğu parayı kazanamaz ama cesareti ve cömertliğiyle “İstiridye Korsanlarının Prensi” olarak nam salar. Yaşadıkları, ileride yazacağı gençlik romanı *İstiridye Korsanları*’na esin kaynağı olacaktır.

Jack London 1893 yılında, on yedi yaşını bitirir bitirmez Japonya’ya kadar uzanacak olan bir gemiye kaydolur. Japonya’nın kuzey kıyılarından Bering Denizine kadar uzanan bölgede, Kanada ve Birleşik Amerika avcı filoları ayıbalığı sürülerini yağmalamaktadır. Dönüşte, artık bir baltaya sap olmanın vakti geldiğini söyleyen annesini dinleyerek günde on saatten, saat başına on sent ücretle bir kenevir fabrikasında işe girer. Söz verilen ücret zammı yapılmayınca istifa eder ve elektrikçi olma ümidiyle Oakland tramvay işletmesine başvurur. Ancak kendisine verilen görev, ateşçiye kömür taşımak gibi fiziksel dayanıklılık gerektiren vasıfsız bir iştir; üstelik, her biri ayda kırk dolar alan iki adamın işini tek başına ve ayda sadece otuz dolara yapmaktadır. “*Kaç sefer kömürlerin üstüne, kimsenin beni göremeyeceği bir yere oturup öfkemden, hırslımdan, yorgunluktan ve umutsuzluktan ağladım*” diye anlatır o günlerini. Neredeyse sakatlanacakken birlikte çalıştığı ateşçinin, gerçeği, yani nasıl bir sömürüye maruz kaldığını fısıldamasıyla bu işten de ayrılır.

Tarihe “1893 paniği” olarak geçen yeni bir mali kriz, iş bulma imkânlarını iyice daraltmıştır. Demiryollarının inşası için hesapsızca verilen krediler, bankaların art arda batmasıyla sonuçlanır. Jack London, ABD’yi bir baştan öbür başa dolaşmak üzere uzun bir yolculuğa çıkar. Elbette beş parasızdır ve kullandığı başlıca taşıt, kaçak olarak bindiği posta trenleridir. İş bulduğunda çalışarak, bulamadığında kapıları çalıp yiyecek dilenerek, ahırlarda ya da parklarda geceleyerek sürdürür yolculuğunu. Yük vagonla-

rı, sokaklar, cezaevleri, kendisi gibi “ipsiz”lerle doludur. Evsizleri bir asayiş sorunu olarak gören yasalar yüzünden hapse düşer ve mahkûmların zorla çalıştırıldığı Erie İl Cezaevinde otuz gün kalır.

Evine döndüğünde yarım kalan öğrenimini tamamlamak üzere Oakland Lisesine girer; kas gücünün değil, kafa gücünün para ettiği sonucuna varmıştır. Okul harcamalarını karşılamak için yine çalışıyordu. Lisede bir yıl okuduktan sonra, kestirmeden üniversiteye gitmeye karar verir. Üç ay boyunca günde on dokuz saat çalışarak hazırlandığı giriş sınavını kazanır ve California (Berkeley) Üniversitesine kabul edilir. Ancak ilk yarı yılını tamamladıktan sonra okula devam etmez. Hem para sıkıntısı çekmektedir hem de üniversite ona istediklerini verememiştir.

ABD’de gelişen yeni teknolojiler sayesinde, baskı maliyetleri düşen dergi yayıncılığı yükselmiştir. Geniş bir kitleye yönelik popüler dergilerin sayısı ve tirajında patlama yaşanır; kısa öykü türü için de güçlü bir pazar doğar. Yazarlara hatırı sayılır telifler ödendiğini öğrenen Jack London, *“canla başla, yaratıcı bir tutkuyla”* yazmaya koyulur. Bazen düzenli olarak günlerce üst üste günde on dört saat yazdığı oluyordu: *“Binbir zorlukla satın aldığım okul kitaplarımı gülünç paralar karşılığında kitapçılara sattım. Bula bildiğim yerlerden ufak tefek borç paralar aldım ve azalan gücüyle birlikte kazancı da düşen babamın sırtına, bir de kendi geçim derdimi yükledim”* diye anlatır ilk yazarlık çabalarını. Bu dönem fazla uzun sürmez. Yazılarını gönderdiği dergilerden olumlu bir yanıt alamayınca bir buharlı çamaşırhanede işe girip çalışmaya başlar.

O sıralarda ABD’de tarihin en büyük “altına hücum” dalgalarından biri yaşanmaktadır. Kanada’nın Yukon bölgesinde, Klondike ile Yukon nehirlerinin kavuştuğu yerde yeni bir altın yatağı keşfedilmiştir. Haberi alan yüz bin civarında Amerikalı, zengin olma ümidiyle yollara düşer. Jack London da, kız kardeşiyle kocasının, parası ileride ödenmek üzere kendisine sağladıkları malzemeyle Klondike’a gider. Kış mevsiminin çok çetin geçtiği, nehirlerin donduğu bölgede, her türlü araç gereç ve yaşamsal gıda güçlkle tedarik edilmektedir. London, sırtında altmış kiloluk yük, en berbat

yollarda, günde kırk kilometre kat ettiğini; birlikte yük taşıdığı Kızılderilileri bile yaya bıraktığını anlatacağı ilerde. Fiziksel gücüyle gurur duymaktadır. Ne var ki iskorbüt hastalığına yakalanıp bir yıl sonra evine döner. Hastalığına, muhtemelen yeterli sebze ya da meyve yiyememekten kaynaklı vitamin eksikliği yol açmıştır.

Jack London, Klondike'tan eli boş döner. Fakat bu süreçte dinlediği ya da bizzat tanık olduğu hikâyeler, tanıştığı kişiler, gözlemlediği doğa-insan ilişkisi ve hatta hayvan davranışları, daha sonra yazacağı *Vahşetin Çağrısı*, *Beyaz Diş* gibi muhteşem romanlara, çok sayıda kısa öyküye kaynaklık edecektir. Evden uzaktayken babası ölmüştür ve bütün aile artık onun eline bakmaktadır. Postacı olabilmek için açılan memurluk sınavına girer; ilk sınavı da verir.

Kadro açılmasını beklerken gazetelere yazılar, dergilere de kısa öyküler gönderir. Gazete editörlerinden yanıt alamasa da basılan öykülerinden ufak paralar kazanmaya başlamıştır. Postaneden işe girmesi için çağrı tam da bu sırada gelir. Oakland postane müdürü ile yaptığı ve durumunu açık yüreklilikle anlattığı görüşme, hayatının dönüm noktasıdır belki de... Yazarlıktan para kazanma şansını açılmış gibi gözükse de başarısı kesinlik kazanmamıştır henüz. Müdürdün kendisini şimdilik atlamasını, bir sonraki adayı işe almasını, bundan sonra ilk yer açıldığında haber vermesini rica eder. Adamın kabalığı ve anlayışsızlığı karşısında tepesi atarak işi reddeder.

Gemilerimi yaktıktan sonra balıklama yazı işine daldım –diye anlatmaktadır.– Her şeyde, her işte öteden beri aşırıya kaçan bir insanımdır. Sabahın erken saatlerinden akşamın geç saatlerine kadar hep yazılarımla uğraşıyordum: yazıyor, daktilo ediyor, gramer çalışıyor, bütün yazı biçimlerini, başarı kazanmış yazarların nasıl başarıya ulaştıklarını anlamak için onların yazılarını inceliyordum. Yirmi dört saatte beş saatlik uykuyla yetinip, geri kalan on dokuz saatin hemen hemen tümünü çalışmaya ayırıyordum. (*John Barleycorn*)

Jack London'ın yazar olma özlemini ve çabasını en güzel dile getirdiği romanı, *Martin Eden*'dir: Martin Eden, bir yanılla Jack

London'ın ta kendisidir: Yoksulluk nedeniyle eğitimi yarım kalan, bilgi açığını tükенmek bilmeyen bir azimle kitap okuyarak telafi eden, sahip olduğu tek takım elbiseyi rehin vererek geçinmeye çalışan, bakkal veresiyeyi kestiğinde aç kalan, onlarca yazısı editörler tarafından geri çevrilse de yazmayı sürdüren, bu konuda kendisine yol gösterecek kimseyi de tanımayan, eli nasırlı genç denizci. *Martin Eden*'i okuyan kimi eleştirmenler, derme çatma bir okul öğrenimine sahip bir denizcinin üç yıl içinde başarılı bir yazar haline gelmesini inandırıcı bulmadıklarını söylemişlerdir. Jack London, ikisi lise ve üniversitede, biri yazı yazmakla, ama tümü de dur durak bilmeyen yoğun çalışmayla geçen üç yılın sonunda amacına ulaştığını söyleyerek yanıtlar onları...

Önce dergilerin kapıları açılır Jack London'a; ardından Klondike öykülerinin derlendiği *Kurt Dölü* basılır. İlk kitabının çıktığı yıl, 7 Nisan 1900'de ilk evliliğini yapar. Eşi Bess Maddern ile, dostlukları romantik bir boyut kazanmazdan önce, neredeyse beş yıldır tanışıp görüşüyorlardır. Bess, Jack London'ın üniversite giriş sınavına hazırlanmasına yardım etmiştir. Evlilik kararı almaları, her ikisini de tanıyanlar için sürpriz olur ve “mantık evliliği” yaptıkları şeklinde yorumlanır. Çiftin bir yıl arayla iki kız çocukları dünyaya gelecek, ancak beraberlikleri uzun sürmeyecektir.

Jack London 1902 yılında, şehrin işçi semtlerinden East End'de birkaç ay yaşamak üzere Londra'ya gider. Burada birinci elden tanışıklık ettiği büyük sefaleti *Uçurum Halkı*'nda kitaplaştırır. O güne kadar yazdıkları belli bir ilgi görmüş olsa da, Buck adlı köpeğin ana karakter olduğu romanı *Vahşetin Çağrısı* (1903) yazarı zirveye taşır. Bu küçük başyapıt, benzer bir temaya sahip olan, 1906 tarihli *Beyaz Diş*'le birlikte, her kuşaktan okurun sevgisini kazanmıştır.

London San Francisco merkezli bir gazetenin önerisiyle, 1904'te patlak veren Rus-Japon Savaşı'nı izlemek için Japonya'ya hareket eder. İki emperyal devlet, Mançurya topraklarında (Çin'in kuzey doğusundaki bölge) ve Kore Denizinde paylaşım mücadelesi için-

dedir. Jack London, cepheye sızmaya çalışırken iki kez tutuklanıp Amerikalı diplomatların araya girmesiyle serbest kalır. Sonunda Japon ordusu ile sınıra seyahat etmesine izin verilir.

Yazar sıkıntılı geçen boşanma sürecini takiben Charmian Kittredge ile ikinci evliliğini yapar. Charmian ile Jack'in tanışmasına, genç kadını büyüten teyzesi –aynı zamanda yazarın ilk öykülerinden birini basan *Overland Monthly* dergisinin editörü– Netta Earnes vesile olmuştur. Netta ve eşi, sosyalist yazar ve sanatçılardan oluşan, Jack London'ın da dahil olduğu ortak bir sosyal çevreyi paylaşırlar.

London aktif devrimci siyasetle çok genç yaşta ilgilenmeye başlamıştır. Yirmi yaşındayken Sosyalist Emek Partisi'ne (SLP) katılır. 1901 ve 1905 seçimlerinde Oakland belediye başkanlığına aday olur ancak kayda değer bir sonuç elde edemez. Sosyalizm fikrini gençler arasında yaygınlaştırmak üzere ülkenin çeşitli merkezlerindeki üniversitelerde konferanslar verir; davet edildiği kulüplerde, örgütlerde konuşmalar yapar. Bu amaca hizmet edecek denemelerden oluşan iki kitap yayımlar: *The War of the Classes* (Sınıflar Savaşı, 1905), *Revolution and other Essays* (Devrim ve Diğer Makaleler, 1910). Jack London'ın sosyalizmi, yaşam deneyiminden süzülerek gelmiştir. Roman ve öykülerinde öne çıkan gelir eşitsizliği ve yoksulluk, sömürü ve sınıf çatışması, insanın adalet arayışı, kapitalizmin yıkıcı etkileri gibi temalar dünya görüşüne paraleldir.

Açık havada zaman geçirmeyi, ata binmeyi çok seven Jack London, Charmian ile evlendiği yıl (1905), California'da bir çiftlik arazisi satın alır. Yazarlıktan elde ettiği gelirin önemli bir kısmını topraklarını genişletmek için harcar. Burayı “*sürdürülebilir tarım*” yapılan bir yer haline getirmeyi aklına koymuştur. Tarım kitapları okuyarak kendi kendini eğitir. California'nın ilk beton silosuna sahip olmakla, kendi tasarımı olan domuz ağılıyla övünmektedir. Ancak kötü şans mıdır yoksa işletme beceriksizliği midir bilinmez, bir kısmını borç alarak yaptığı onca yatırıma rağmen, çiftlik sonunda iktisaden başarısız olur.

Kimilerine göre başarısızlığın nedeni, Jack London'ın aynı anda birçok şeyle birden ilgilenmesi ve çiftliğin denetimini ihmal etmiş

olmasıdır. Bu arada hem yeni kitaplarını yayımlamakta hem de sahip olduğu yelkenliyle yolculuklara çıkmaktadır. Sportif Charmian bu uzun deniz yolculuklarında mükemmel bir yol arkadaşıdır. Birlikte Hawaii adalarına yelken açarlar; Jack London Honolulu'dan, sömürgecilerin, misyonerlerin, tüccarların yöreyi nasıl talan ettiğini anlatan kısa öykülerle geri döner. Charmain ise, Hawaii izlenimleri ile seyahat günlüklerini içeren iki kitap kaleme alır. Çiftin 1910'da dünyaya gelen tek çocuğu, sadece birkaç gün hayatta kalmıştır.

Jack London'ın bu döneme ait en önemli romanları arasında *Demir Ökçe* (1908), *Martin Eden* (1909), *Yanan Gün* (1910) ve *Ay Vadisi* (1913) sayılabilir. Yakında yükselecek olan faşizm dalgasına ilişkin kâhince öngörüler içeren *Demir Ökçe*, distopik roman türünün öncüsü olmuştur. Yazarın alkol alışkanlığını büyük bir içtenlikle dile getirdiği *John Barleycorn*, ölümünden üç yıl önce yayımlanır. Bu kitapta şunu itiraf etmektedir Jack London:

Ben yaşlandıkça, başarımla büyüdükçe, daha çok para kazandıkça, dünyaya sesimi duyurma olanaklarım arttıkça, alkolün yaşantımda tuttuğu yer aynı oranda büyüdü. Uğrunda savaştığım başarıya da para gibi şeylerin savaşmaya değmez olduğu ortaya çıktı. Geriye kala kala, beni bir kelepçe gibi yaşama bağlayan HALK kaldı.

Böbrek yetmezliği çeken ve acısını dindirmek için bir süredir morfin kullanan Jack London, 22 Kasım 1916 sabahı odasında baygın halde bulunur; aynı akşam hayatını kaybeder. Ölüm nedenine ilişkin ihtilaflı görüşler öne sürülmüştür. Çeşitli kaynaklarda morfin zehirlenmesi veya intihar ihtimali üzerinde durulmuş olsa da doktorunun düzenlemiş olduğu ölüm raporu, böbrek yetmezliğine işaret etmektedir. Bedeni vasiyetine uyularak yakıldıktan sonra külleri, çiftliğinin bulunduğu –daha sonra Jack London Eyalet Tarih Parkı olarak kamulaştırılan– araziye gömülmüştür. Jack London, sağlığında takdir edilip sonradan unutulmuş yazarlardan olmamıştır. Kırk yıl süren kısacık hayatına sığdırdığı elliye aşkın kitap, zamanın acımasız akışına taptaze bir ruhla direnmeyi sürdürmektedir.

HAYTALARLA ÇOLPALAR

GAZETELERDE, dergilerde, biyografi sözlüklerinde hayat hikâyemi veren kısa yazılara rastlarım ara sıra; bunların üstü üste anlatımlarından, benim vaktiyle bir serseri oluşumun nedeninin sosyolojik incelemelerde bulunmak amacına dayandığını öğrenirim. Bu yazılanlar, biyografi yazarlarının ince ve anlayışlı davranışlarının işareti olmakla birlikte, gerçeğin anlatımı değildir. Ben serserilik yaptım; yaptım ama sırf içimden öyle geldiği için, kanımdaki dayanılmaz serserilik hırsı bana rahat vermediği için yaptım. Sosyolojinin bu işle ilintisi bir rastlantıdan ibaretti; tıpkı suya dalmayı derinin ıslanmasının izlediği gibi, sosyoloji de sonradan geldi. “Yollara” düştüm, çünkü başka türlü yapamazdım; çünkü tren biletine verecek para yoktu cebimde; çünkü bütün ömrümce “tekdüze” bir işte çalışacak biçimde yaratılmamıştım; çünkü... işte, “yollara düşmek” düşmemekten kolaydı.

On altı yaşındayken, kendi şehrimde, Oakland’da oldu bu iş. O sıralar, aralarında “İstiridye Korsanlarının Prensi” diye tanındığım, serüvencilerden oluşan allahlık çevremde baş döndürücü bir üne erişmiştim. Gerçi körfezin dürüst denizcileri, limanda çalışan yükleme-boşaltma işçileri, yat sahipleri ve yasal yoldan istiridye yatakları işletenler gibi, benim çevremden hemen dışarıda kalanlar bana “kabadayı”, “külhanbeyi”, “kopuk”, “hırsız”, “haydut” der ve benim için daha buna benzer çeşitli tatsız sıfatlar kullanırlardı, ama bunların hepsi de birer övgü yerine geçer

ve kurulduğum tahtın baş döndürücülüğünü artırmaktan başka işe yaramazdı. O zamanlar daha “*Kaybolan Cennet*”i* okuma-
mışım; Milton’ın “*Cehennemde hükümdarlık, cennette uşaklık-
tan iyidir*”ini okuduğum zaman ise, büyük kafaların aynı yolları
izlediğine iyice inanmışım artık.

Beklenmedik bir biçimde birbirini zincirleme izleyen olayla-
rın beni Yol’daki ilk serüvenime çıkarışı işte bu döneme rastlar.
O sıralar istiridye konusunda işler kesattı; o sırada, kırk mil uzak-
taki Benicia’da, gidip almak istediğim birkaç battaniyem kalmış-
tı; yine o sırada, Benicia’dan bir iki mil uzaktaki Port Costa’da,
çalınmış bir tekne bir polis memurunun gözetiminde demir üs-
tünde yatmaktaydı. Bu tekne ise arkadaşlarımdan Dinny McCrea
adında birinindi. Tekne, bir başka arkadaşım, Viski Bob tarafın-
dan çalınıp Port Costa’da bırakılmıştı. (Zavallı Viski Bob! Kim
bilir kimin tarafından kurşunlanmış, delik deşik cesedi daha
geçen kış kumsalda bulunmuştu.) Bir süre önce ırmağın yuka-
rılarında döndüğümde, Dinny McCrea’ya teknesinin nerede
olduğunu haber vermişim; Dinny McCrea da bunun üzerine, gi-
dip tekneyi kendisine, Oakland’a getirmem için bana hemen on
dolar teklif etmişti. Vakitten bol şeyim yoktu. Rıhtımda oturup
bu işi bir başka istiridye korsanı olan Rum Nickey’yle konuştum.
Rum Nickey meteliğe kurşun atıyordu. Benim ise elli sent param,
bir de ufak yelkenlim vardı. Elli sentimi bisküviye, konserve sığır
etine ve on sentlik bir şişe Fransız hardalına yatırıp bunları yel-
kenliye yükledim –o zamanlar Fransız hardalına bayılırdık– ve
akşamüstü geç saatte, açavela gönderili ufacık yelkenimizi basıp
yola çıktık. Bütün gece yol aldık ve ertesi sabah, yeni başlayan
görkemli bir med akıntısının üstünde, pupadan esen uygun bir
rüzgârın önünde Carquinez Boğazından fırlayıp Port Costa’ya
geldik. Çalınmış tekne hemen orada, iskeleden topu topu yedi se-
kiz metre açıkta yatıyordu. Çalınmış tekneye yanaşıp yelkenimizi

* İngiliz yazarı Milton’ın eseri: *Paradise Lost*.

acele mayna ettik. Nickey'yi demir alması için baş tarafa yolla-
dım, ben de bir yandan kalçeteleri çözmeye koyuldum.

Bir adam koş a koş a iskeleye geldi, bize seslenip merhaba dedi. Polis memuruydu bu. Dinny McCrea'dan, teknesinin bize teslim edilmesi için yetki belgesi almayı ihmal ettiğim o anda aklıma geldi. Ayrıca polis memurunun, tekneyi Viski Bob'dan kurtar-
ması ve daha sonra tekneye göz kulak olmasına karşılık en aşağı yirmi beş dolarlık bir ücret istemek niyetinde olduğunu da bili-
yordum. Oysa benim son elli sentim konserve sığır etiyle Fransız hardalına gitmişti, üstelik de tekneyi geri götürdüğüm zaman alacağım ödöl topu topu on dolardı. Baş tarafa, Nickey'ye doğru şöyle bir baktım. Demiri dipten koparmak için ipe asılıp asılıp bırakıyordu. "Demir al," diye ona fısıldayıp geri dönerek me-
mura seslendim. Bunun sonucunda memurla ikimiz aynı anda konuşmaya başladık; havada birbirine karışan laflarımız anla-
şılmaz hale geldi.

Memur daha bir emredici tavır takındığından, ister istemez susup onu dinlemek zorunda kaldım. Nickey demirin ipine öyle bir asılıyordu ki bir damarı çatlayacak sandım. Memur tehdit ve uyarılarının sonunu getirince ona kim olduğunu sordum. Kim olduğunu bana anlatıncaya kadar kaybettiği zaman, Nickey'nin demiri dipten koparmasına yetti. Kafamdan çabuk çabuk birta-
kım hesaplar yapıyordum. Polis memurunun hemen ayaklarının dibinden bir merdiven denize iniyordu, merdivene de bir filika bağlıydı ve kürekleri de içindeydi. Ne var ki filika kilit altınday-
dı. Sırf bu kilide güvenerek kumar oynuyordum. Rüzgârı yana-
ğımda duyuyor, akıntının kabarttığı dalgaları görüyordum; yel-
keni dürülü tutan son kalçetelere baktım, kandilisalara ve maka-
ralara göz gezdirdim ve hepsinin de serbest olduğunu anlayınca, ikiyüzlülüğü bir kenara bıraktım.

"Al içeri demiri!" diye Nickey'ye bağırıp kalçetelere atılarak çözmeye giriştim; bir yandan da Viski Bob kalçetelere kamçı

bağı yerine kandilisa bağı atmış olduğu için talihime şükrediyordum.

Memur merdivenden aşağı inmişti ve anahtarla kilidi açmaya uğraşıyordu. Demir tekneye alındı, son kalçete de çözüldü ve aynı anda memur filikayı kurtararak küreklere yapıştı.

“Veleistralya kandilisaları!” diye bağırdım tayfama, aynı anda da ben eksenim etrafında dönerek pokruva giz çördeklerinin üstüne atıldım. Yelken çabuk çabuk yükselmeye başladı. Volta edip kıcıüstüne, yekeye koştum.

Veleistralya başında bulunan Nickey’ye, “Ger yelkeni!” diye bağırdım. Polis memuru bize kıçtan yetişmek üzereydi. Bir esinti yelkenimizi şişirdi, teknemiz ileri fırladı. Harikulade bir şeydi bu. Hani siyah bir korsan bayrağım olsa, zafer duygusuyla bunu toka ederdim direğin tepesine. Polis memuru filikasının içinde ayağa kalktı ve günün o güzelim havasını ağzının bozukluğuyla berbat etti. Polis memuru bir yandan da yanında silahı olmadığına hayıflanıyordu. Yanında silahı bulunması ya da bulunmaması olasılıkları üzerine de kumar oynamıştık.

Hem zaten tekneyi çalmıyorduk ki! Tekne polis memurunun malı değildi ya! Biz sadece onun bizden isteyeceği ücreti çalışırdık ki, o ücret de onun kendi usulünce aşırıldığı bir paraydı. Üstelik onun ücretini kendimiz için değil, arkadaşım Dinny McCrea için çalışırdık.

Birkaç dakikada Benicia’ya vardık; varışımızdan birkaç dakika sonra ise battanierlerim tekneye alınmıştı. Tekneyi buharlı gemilerin yanaştığı rıhtımdan yana çevirdim; o elverişli noktadan, ardımızdan kim gelirse gelsin görebilecektik. Hiç belli olmazdı. Bakarsınız, Port Costa’daki polisin aklına eser, Benicia polisine telefon ederdi. Nickey’yle bir durum muhakemesi yaptık. Ilık güneşin altında güverteye uzandık; serin rüzgâr yanaklarımı okşuyor, akıntının sürüklediği sular anaforlar yaparak mırıltıyla akıp geçiyordu. Cezir akıntısı akşamüstü başlayacağından, Oakland’a doğru o vakitten önce yola çıkmamıza ola-

nak yoktu. Ama cezir akıntısı başlayınca polis memurunun Carquinez Boğazını şöyle bir kolaçan edeceğini hesapladığımızdan, sabaha karşı ikide başlayacak olan ikinci cezir akıntısını beklemekten başka çare kalmıyordu bizim için; o vakit karanlıkta bizim canavara görünmeden sıvışabilirdik.

Böylece güvertede yattık, sigaralarımızı tellendirdik ve yaşama sevincini duyduk. Küpeşteden denize bir tükürük atıp akıntının hızını ölçtüm.

“Bu rüzgârla, bu akıntıyla bal gibi ta Rio Vista’ya kadar gidebiliriz,” dedim.

“Irmak boyunda meyve zamanıdır,” dedi Nickey.

“Irmakta da sular alçalmıştır,” dedim. “Sacramento’yu tutmak için yılın en elverişli zamanı şimdi.”

Ayaklanıp birbirimizin yüzüne baktık. Muhteşem bir batı rüzgârı şurup gibi esiyordu üzerimize. Her ikimiz birden küpeşteden denize birer tükürük atıp akıntının hızını ölçtük. Şimdi anlıyorum ki, aslında bütün kabahat o med akıntısıyla, o uygun rüzgârdıydı. Bunlar bizim denizcilik damarımızı kabartmıştı. Eğer o akıntıyla o rüzgâr olmasaydı, beni Yol’a sürükleyen bütün o olaylar zinciri kopuverecekti.

Hiç konuşmadık, sadece palamarlarımızı çözüp yelken açtık. Sacramento Irmağına kadarki serüvenlerimizin bu hikâyede yeri yok. Sonunda Sacramento kentine vardık ve teknemizi bir iskeleye bağladık. Su çok güzel olduğundan zamanımızın çoğunu yüzerek geçirdik. Demiryolu köprüsünün üst başında, ırmağın döktüğü kumluk bir sette bizim gibi yüzen bir alay oğlanla karşılaştık. Yüzmekten yorulunca kumluk sete uzanıp çene çalıyorduk. Bunlar o zamana kadar bir arada bulunduğum oğlanlardan farklı konuşuyordu. Bu yepyeni bir konuşma diliydi benim için. Bunlar haytalar ve ağızlarından çıkan her kelimeyle, Yol’un ayartıcılığı beni biraz daha amansızca pençesine alıyordu.

“Ben Alabama’dayken,” diye başlıyordu haytalardan biri; ya da bir başkası, “KC’den CA ile gelirken,” diyordu; bunun üze-

rine üçüncü bir hayta, “CA’larda ‘köröklere’ çıkan basamaklar yoktur,” diye atılıyordu. Bense yattığım yerden sessiz dinliyordum. “Ohio’da, Lake Shore ile Güney Michigan arasında ufak bir kasabaydı,” diye başlıyordu bir hayta; bir başkası, “Sen hiç Wabash yolunda Top Güllesi’ne bindin mi?” diyordu; başka biri ise, “Yok, ama ben de Chicago dışında Beyaz Posta’ya bindim,” diye atılıyordu. “Demiryolculuğundan söz ediyorsunuz ha! Hele Pennsylvania’ya ulaşıncaya kadar bekleyin bir; dört hat, su tankı mu tankı yok, suyu havada uçarken alırsın! N’aber yürek ister!” “Kuzey Pasifik şimdi berbat bir yol.” “Salinas’da işi ‘mangize’ dökmüşler, aynasızlar ‘gaddar.’” “Ben el Paso’da Moke Kid’le birlikte ‘piyastos oldum’. ‘Sıpıtılmaktan’ söz ettiniz de, Montreal’in orada Fransız memleketine varıncaya kadar bekleyin hele –tek kelime İngilizce yok– ‘Mance madam, mance, Fransızca bilmem,’ dersin, bir de mideni ovalar, aç aç bakarsın, madam da sana bir dilim tuzlu domuz pastırması ile bir dolu kuru laf verir.”

Bense kumların üzerine yan gelmiş dinlemeye devam ediyordum. Bu serserilerin yanında benim istiridyeye korsanlığı beş paralık olmuştu. Her kelimedede yeni bir dünya sesleniyordu bana: Sahanlıklar, körük uçlu bagaj vagonları, kapıları yanda bulunan pulmanlar, “aynasızlar”, “âdembabalar”, “zom olmalar”, “ayın-gacılıklar”, “enselenmeler”, “kirişi kırmalar”, “kravatçılar” ve “berduşlar”dan, “ipi kırıklar” ve “ustalar”dan meydana gelen bir dünya. Bütün bunlarda serüven kokusu vardı. Pekâlâ, ben de bu yeni dünyanın üstesinden gelmeye çalışacaktım. Kendimi o haytalarla şöyle bir karşılaştırdım. Benim de gücüm kuvvetim en aşağı içlerinden herhangi biri kadar yerindeydi; onlar kadar gözü açık, onlar kadar kıvraktım, kafam da en aşağı onlar kadar çalışıyordu.

Yüzmeden sonra, akşama doğru haytalar giyininip kasabaya indiler. Ben de onlarla beraber... Haytalar “su yolunda mangiz selman etmeye” ya da başka deyimle, ana caddede para dilenmeye başladılar. O güne kadar hiç dilencilik yapmadığımdan,

yola ilk çıkışımda bana yutulması en zor gelen lokma da bu oldu: Dilencilik konusunda saçma düşüncelerim vardı. O zamana kadar benim felsefeme göre çalmak, dilencilik yapmaktan daha ince bir işti; soygunculuk ise hepsinden de incedi, zira tehlikesi de, gerektireceği ceza da orantılı olarak daha büyüktü. İstiridye korsanlığı yaptığım zamanlardan zaten bir sürü sabıkam vardı ve bütün işlediğim suçların cezasını çekecek olsam, devlet hapis-hanesinde bin yıl yatmam gerekecekti. Soygunculuk erkekçeydi; dilencilik ise adi, bayağı bir iş. Ne var ki ilerleyen günlerde dilencilige iyiden iyiye bir çeşit eğlenceli şaka, bir zekâ oyunu, bir cins sinir idmanı gözüyle bakar hale geldim.

Bununla birlikte o ilk akşam bu düzeye çıkamamıştım; bunun sonucu olarak bu haytalar bir lokantaya gidip karınlarını doyurmaya hazır duruma geldiklerinde, ben hazır değildim. Meteliksizdim. Meeny Kid –sanırım Meeny Kid idi– bana yiyecek parasını verdi de hep birlikte yedik. Ama ben yemeğimi yerken bir yandan da düşündüm. Denildiğine göre asalaklık en aşağı hırsızlık kadar kötüydü; Meeny Kid dilenmiş, bense onun kazancına havadan ortak olmuştum. Beleşçiliğin hırsızlıktan bin beter olduğuna ve bu işin bir daha tekrarlanmaması gerektiğine karar verdim. Tekrarlanmadı da. Ertesi gün ben de en aşağı öbür haytalar kadar rahat rahat avuç açmayı başardım.

Rum Nickey'nin gönlü çekmedi Yol'u. Avuç açmayı pek beceremiyordu, o yüzden bir gece mavnanın birine girip saklandı ve ırmak boyundan kapağı San Francisco'ya attı. Daha geçen hafta onunla bir boks eğlencesinde karşılaştım. Nickey ilerlemiş, ringin kenarında, şeref tribününde oturuyordu. Şimdi profesyonel boks maçları organizatörlüğü yapıyor ve bundan gurur duyuyor. Aslında spor dünyasında kendi çapında ve ufak da olsa, parlak bir isim şimdi Nickey.

“Hiçbir oğlan ‘tepeyi’ aşmadıkça hayta olamaz.” Sacramento’da Yol yasaının işte böyle anlatıldığını duydum. Pekâlâ, ben de tepeyi aşip olgunluk sınavını verecektim. Bu arada

şunu da belirtiyim ki, “tepe” dedikleri Sierra Nevada Dağlarıydı. Bütün çete, tepenin öbür yanına bir gezintiye hazırlanıyordu; pek tabii ben de onlarla gidecektim. French Kid’in Yol’daki ilk serüveni olacaktı bu. San Francisco’daki baba ocağından daha yeni kaçmıştı. Benden ve ondan bu işi başarmamız bekleniyordu. Bu arada söylemem gerekir ki eski “prens” unvanım gitmişti. Bir “takma ad” kazanmıştım. Şimdi Sailer* Kid idim; Kayalık Dağları aştıktan sonra ise “Frisco Kid” diye tanınacaktım.

Akşam saat 22.20’de, Orta Pasifik Postası, doğuya gitmek üzere Sacramento’daki depodan çıktı –tarifedeki bu nokta silinmez bir biçimde belleğime kazınmıştır. Bizim çetede aşağı yukarı on iki kişi kadardık; trenin ilerisinde karanlığın içinde ip gibi dizilmiş, atlamaya hazır bekliyorduk. Bütün tanıdık yerli haytalar da bizi uğurlamak ve ellerinden gelirse, trenden “sıptmak” için orada bulunuyordu. Onların şakası da buydu işte, hem de bu işi topu topu kırk kişiyle yapacaklardı. Elebaşları Bob adında anasının ipini satmış bir haytaydı. Aslen Sacramento’luymdu, ama ülkenin dört bir bucağında tepmediği yol kalmamıştı. French Kid’le beni bir kenara çekip bize öğüt verdi; verdiği öğüt aşağı yukarı şöyle bir şeydi:

“Şimdi sizin takımı trenden aşağı sıptmaya çalışacağız, anladınız mı? Siz ikiniz zayıfsınız. Takımın geri kalanı kendi başının çaresine bakabilir. Onun için siz ikiniz kapağı bir sahanlığa atar atmaz hemen güverteye çıkın. Roseville Kavşağını geçene kadar da güvertede kalın, çünkü o kasabada aynasızlar azılıdır, gördüklerini hacamat ederler.”

Lokomotif düdüğünü öttürdü, posta hareket etti. Katarda üç adet körüklü sahanlık vardı, bu da hepimize yetecek kadar yer var demekti. Trene binmeye çalışan on iki kişilik bizim çete sessiz sedasız hareket etmeye bakıyordu, gelgelelim oraya toplanan bizim kırk ahbap çavuş rezilce yaygara koparıyor, şamata ediyordu. Bob’un öğüdünü tutarak hemen “güverteye” çıktım, yani,

* Sailer: Denizci.

posta vagonlarından birinin tepesine tırmandım. Kalbim küt atarak oraya uzandım ve eğlentiye dinledim. Trende görevli ne kadar memur varsa hepsi dışarı uğramıştı; beleşçileri trenden atma işi bütün şiddetiyle, bütün hızıyla sürüyordu. Tren yarım mil kadar ilerledikten sonra durdu, memurlar tekrar dışarı çıktı ve trende kalabilmiş olan beleşçileri de attılar. Trende bir ben kalabilmişim.

Geride, istasyonda, French Kid iki bacağı da kesilmiş olarak yerde yatıyor, bizim takımdan kazayı gören birkaç kişi de başında duruyordu. French Kid'in ya ayağı kaymış, ya da tökezlemişti çocuk; işin geri kalanını ise tekerlekler bitirmişti. İşte Yol dünyasına girişim böyle oldu. French Kid'i bu olaydan iki yıl sonra görüp güdük bacaklarını inceledim. Onun güdük bacaklarını incelemem bir nezaket gereği idi. Sakatlar, güdük bacaklarının incelenmesinden her zaman hoşlanır. Yol'da en eğlenceli sahnelerden biri de iki sakatın karşılaşmasıdır. Her ikisinin ortak yanı olan sakatlık, onlar için verimli bir konuşma kaynağıdır. Birbirlerine sakatlığın nasıl başlarına geldiğini anlatır, ameliyat hakkında bildiklerini tasvir eder, kendilerini ya da öbürünü ameliyat eden operatörü eleştirir, sonunda bir kenara çekilip sarıklarını çözerek, ameliyat yerlerini karşılaştırırlar.

Ne var ki French Kid'in kazaya uğradığını ancak bir iki yıl sonra, bizim takımla Nevada'da bulduğumuz zaman öğrendim. Takım da Nevada'ya berbat bir durumda varmıştı hani. Çiğ siperlerinin oradan geçerlerken tren kazaya uğramış; iki bacağı da ezilen Happy Joe koltuk değnekleri kullanıyordu, geri kalanlar da ufak tefek sıyrıklar, yara bere almıştı.

Bu arada ben, posta vagonunun damında uzanmış, Bob'un sözünü ettiği Roseville Kavşağının ilk durak mı yoksa ikinci durak mı olduğunu hatırlamaya çalışıyordum; işi sağlama bağlamak için ikinci durağı geçene kadar vagonun sahanlığına inmeyi geciktirdim. İkinci durağı geçtikten sonra da inmedim. Bu oyunun acemisi olduğumdan, bulunduğum yerde kendimi güvende

sayıyordum. Ne var ki bütün geceyi güvertede geçirdiğimi, Sierra'ları güverte üstünde geçtiğimi, çığ siperlerinin arasından, tünellerden geçerken ve ta sabahın yedisinde, Sierra'ların öbür yanında Truckee'ye varana kadar hep güvertede kaldığımı bizim takıma söylemedim. Bu onur kırıcı bir şeydi ve eğer onlara söyleseydim, hepsinin maskarası olurdu. Tepeyi birinci geçişimle ilgili gerçeği ilk olarak şimdi itiraf ediyorum. Takıma gelince, onlar benim bu işi kıvırdığıma karar verdi; tepeyi gerisin geri aşip da Sacramento'ya döndüğümüzde ise artık acemi çaylaklıktan kurtulmuş bir hayta idim.

Ama öğreneceğim daha çok şey vardı. Bob beni bu işte eğitiyordu ve işini de çok iyi biliyordu. Hatırlarım, bir akşam (o sıra Sacramento'da panayır zamanıydı, biz de ötede beride sürtüyor, eğleniyorduk) bir kavgada şapkamı kaybetmiştim. Sokağın ortasında başı açık kalmıştım da imdadıma Bob koşmuştu. Beni hemen takımın içinde bir kenara çekip, ne yapmam gerektiğini anlattı. Doğrusu öğüdünü biraz çekingenlikle karşıladım. Zira üç gün yattığım kodesten daha yeni çıkmıştım; polise bir kere daha "enselenirsem" beni adamakıllı "ıslatacaklarını" biliyordum. Öbür yandan, korktuğumu da belli edemezdim. Bir kere tepelyi aşmıştım ve takımla birlikte usta hayta olarak dolaşıyordum, onun için bu işi de başarmam gerekiyordu. Dolayısıyla Bob'un öğüdünü kabul ettim, o da bu işi yüzüme gözüme bulaştırmadan becereyim diye benimle geldi.

"K" Sokağında, sanırım Beşinci Sokağın köşesinde mevzi aldık. Akşamın erken saatiydi, sokak kalabalıktı. Bob, gelen geçen her Çinlinin başlığını inceliyordu. Eskiden, haytaların nasıl olup da en pahalı cinsten kovboy şapkaları giyebildiklerine hayret ederdim, artık bunun nasıl olduğunu biliyorum. Ben şapkamı nasıl Çinlinin birinden edineceksem, onlar da aynı yoldan ediniyordu. Sinirliydim –çevrede sürüyle insan vardı; gelgelelim Bob bir buz dağıydı sanki, öylesine serinkanlıydı. Birkaç kere bir Çinliye doğru, sinirlerim baştan aşağı gerilmiş bir halde seyir-

tecek oldum, Bob beni geri çekti. Hem güzel hem de tam başıma uygun bir şapka edinmemi istiyordu. Kâh, tam başıma uygun ama eskice bir şapka; kâh, bir sürü işe yaramaz şapkadan sonra yeni ama başıma uygun olmayan bir şapka geçiyordu. Tam şöyle başıma uygun ve yeni bir şapka geçtiği zaman da bu sefer şapkanın kenarı yeterince geniş olmuyordu. Bizim Bob müşkülpesentin biriydi. Sinirlerim öylesine bozulmuştu ki, artık şapka diye önümden ne geçse kapıp kaçacak hale gelmiştim.

En sonunda aradığımız şapka çıkageldi; bütün Sacramento'da benim için var olan tek şapka. Daha bir bakışta bunun şapkaların şahı olduğunu anlamıştım. Bob'a yan gözle baktım. O da polis var mı diye bakışlarını çevrede şöyle bir dolaştırıp başıyla bana işareti çaktı. Şapkayı Çinlinin başından kaptığım gibi kendi başıma geçirdim. Tıpatıp uydu. Ondan sonra tabanları kaldırdım. Bob'un bağırdığını duydum, geriye bir göz atınca onun öfkeli Çinlinin yolunu kestiğini, adamı oyalamaya çalıştığını gördüm. Kaçmaya devam ettim. İleriki köşeden saptım, bir sonraki köşeden yine saptım. Bu sokak "K" Sokağı kadar kalabalık olmadığından sakın sakın yürümeye koyuldum; bir yandan soluk alırken, bir yandan da yeni şapkamdan ve yakalanmadan kirişi kırmamdan ötürü kendimi kutluyordum.

Derken, tam arkamdan, köşeden, başı açık Çinli aniden beliriverdi. Yanında başka iki Çinli, onların ardından da yarım düzine adam ve çocuk geliyordu. Hemen karşı köşeye fırladım, sokağın öbür yanına geçtim, ileriki köşeyi döndüm. Bu sefer herifi ektiğime iyice inanarak yine yürüyüşe geçtim. Ne var ki inatçı Çinli hemen ardımdan köşede bitiverdi. Tıpkı şu eski, tavşanla kaplumbağa masalı gibi işte. Benim kadar hızlı koşamıyordu, ama o aldaticı, acemice koşusuyla hep aynı hızı sürdürüyor, bağırıp çağırarak da boşu boşuna nefes tüketiyordu. Kendisine yapılan alçaklığı görsünler diye bütün Sacramento'yu yanına çağırıyordu herif; eh, Sacramento halkının önemli bir bölümü de onu duyduğundan, adamın ardı sıra sürü halinde geliyordu. Bir

tavşan gibi kaçmama rağmen, o inatçı Çinli yaygarayı gittikçe artırarak hep bana yetiştiriyordu. Ama en sonunda kovalamacaya bir de polis memuru katılınca, artık tabanları iyice yağladım. Koştum, kıvrıldım, döndüm ve yemin ederim en aşağı yirmi sokak boyunca dümdüz koştum. Bir daha da o Çinliyi görmedim. Şapka daha dükkândan yeni çıkmış, gıcır gıcır, pek fiyakalı bir kovboy şapkasıydı; bütün takımın gözü kaldı o şapkada. Üstelik bu şapka, benim olgunluk sınavımı verişimin bir simgesiydi. Bir yıldan fazla taşıdım onu.

Haytalar tatlı veletlerdir –yani tek başlarınyken ve size başlarından geçeni anlatırlarken; ama inanın bana, sürü halinde gezdikleri zaman onlardan sakınmak gerekir. O vakit kurtlardan farksızdırlar ve tıpkı sürü halindeki kurtlar gibi, en güçlü kuvvetli adamı bile alaşağı edebilirler. Sürü halindeyken gözleri hiçbir şeyden korkmaz. Adamın üstüne atılırlar da, sıırım gibi gövdelerindeki gücün her bir dirhemiyle asıla asıla en sonunda zavallıyı pes ettirip yere sererler. Böyle yaptıklarına kaç kere tanık olduğum için bilerek söylüyorum. Bu işi yapmalarındaki neden genellikle karmaniyoladır. “Krvatçı”dan da sakının ha! Birlikte dolaştığım takımdaki her hayta kratatçılıkta ustaydı. Hatta French Kid bile, bacaklarını kaybetmeden önce usta kesilmişti bu işte.

Bir seferinde Söğütük'te gördüğüm bir olay, gözlerimin önünde hâlâ aynı canlılığıyla durur. Söğütük dediğimiz, demiryolu deposuna yakın, Sacramento'nun göbeğinden en çok beş dakikalık uzaklıkta, içinde bir küme ağaç bulunan boş bir arsaydı. Vakıt gecedir ve sahneyi yıldızların soluk ışıkları aydınlatmaktadır. Bir hayta sürüsünün ortasında iriyarı, güçlü kuvvetli bir işçi görüyorum. Adam öfkeli, zerre kadar korkmadan, kendi gücünden emin, haytalara sövmektedir. Adam en aşağı doksan kilo vardır ve kasları da taş gibidir; ama neye çatıldığından habersizdir. Haytalar hırlamaktadır. Hiç de hoş bir görünüm değildir bu. Haytalar dört bir yandan saldırıya geçerler,

adam sağa sola veriştirerek savrulur, fırlıdak gibi dđner. Barber Kid benim yanımıda durmaktadır. Adam dđnerken, Barber Kid ileri atılıp numarasını yapar. Barber Kid'in dizi hemen adamın beline dayanır; sağ eli arkadan dolanııp adamın boynuna sarılır ve bilek kemiğiyle boyundaki damara bastırır. Barber Kid bütđn ağırlığını geriye doğru vermektedir şimdi. Gayet zorlu bir kaldıraç gđcđ sağlamaktadır bu durum ona. Üstelik adamın soluk alma olanağı da kalmamıştır. İşte "kravat" budur.

Adam karşı koyar, ama daha şimdiden işi bitmiş sayılır. Haytalar dđrt bir yandan üstüne çullanmakta, gövdesine, kollarına, bacaklarına sarılmakta, Barber Kid de geyiğin imiğine binmiş kurt gibi asıla asıla adamı geriye devirmektedir. Adam devrilir ve bir anda üzerine çullanan kümenin altında kaybolur. Barber Kid, bedeninin durumunu değiştirmiş, ama kavrayışını asla gevşetmemiştir. Haytaların bir bđlümü kurbanlarını soyup soğana çevirirken, bir bđlümü de tekmelemesin diye onun bacaklarını tutmaktadır. Adamın pabuçlarını çıkartarak, tekmeleme tehlikesini azaltırlar. Adama gelince, o pes etmiştir artık. Yenilmiştir. Üstelik, gırtladıındaki kravattan ötürü soluk da alamamaktadır. Öksürmekte, boğulurcasına çirkin sesler çıkarılmaktadır. Haytalar ellerini çabuk tutmaktadır. Aslında adamı öldürmek değildir niyetleri. Her şey bitmiştir. Bir söz üzerine bütđn tutuşlar derhal gevşetilir, haytalar dağılır; içlerinden biri adamın pabuçlarını da götürmektedir, zira bu pabuçlara nerede yarım dolar vereceklerini bilir o. Adam doğrulup oturur, başı dđnerek, sersemlemiş bir halde çevresine bakınır. İstese bile çıplak ayakla, karanlıkta haytaları kovalamak faydasızdır. Bir dakika orada oyalanııp adamı seyrediyorum. Boğazını elleyip kuru, kesik kesik öksürüyor ve sanki boynunun kırılmadığından emin olmak istercesine, garip bir biçimde başını silkeliyor. Daha sonra, takıma katılmak üzere oradan sıvışıyorum ve o adamı bir daha da görmüyorum –ama onun orada, yıldızların soluk aydınlığında oturmuş, azıcık sersemlemiş, biraz korkmuş,

üstü başı perişan, başını garip bir biçimde silkelerkenki hali gözlerimin önünden hiç gitmeyecek.

Sarhoşlar, haytaların en seçkin kurbanıdır. Onlar sarhoş soy-maya “mastor devirmek” derler; nerede olurlarsa olsunlar, hep sarhoşları kollarlar. Sinek nasıl örümceğin belli başlı besiniyse, mastor da haytaların belli başlı besinidir. “Mastor devirmek” çok kere eğlenceli bir sahnedir, hele sarhoş çaresiz biriyse ve dışarıdan başkalarının karışma olasılığı yoksa. İlk ağızda masto-run parasıyla değerli eşyası gider, sonra haytalar Kızılderililerin av törenlerindeki gibi kurbanının çevresini alıp otururlar. Hay-talardan biri mastorun boyunbağını beğendiğinden söz açar. Hop! Boyunbağı çıkar. Başka bir hayta iç çamaşırlarını ister. Hop! Çamaşırlar çıkarılıverir ve bir bıçak çamaşırların kollarıyla bacıklarını çabucak kısaltıverir. Bazen, haytalarla dost geçinen âdembabalar oraya çağrılır ve mastorun haytalara büyük gelen ceketiyle pantolonu bu âdembabalara verilir. Sonra çekip giderler, kendi sırtlarından çıkardıkları paçavraları bir yığın halinde mastorun yanı başına bırakırlar.

Gözümün önünde bir başka sahne canlanıyor: Benim takım, şehrin varoşlarında, yaya kaldırımından gelmektedir. İlerimizde, elektrik lambasının aydınlığında bir adam caddeyi verevlemesine geçmektedir. Yürüyüşünde bir tutukluk, bir düzensizlik var adamın. Haytaların burnu bir anda av kokusunu alıverir. Adam sarhoştur. Karşı kaldırımından sendeleyerek iner, kestirmeden gitmek için girdiği yandaki boş bir arsanın karanlığında kaybolur. Av narası filan atılmaz. Sürü bir anda adamın ardı sıra fırlar. Bomboş arsada adam belaya çatar. Ama o da nesi! Hırlayan, tehdit edici sesler çıkaran ufacık tefecik gölgeler, hayta sürüsüyle kurbanın arasına girmiştir. Bu, bir başka hayta sürüsüdür; karşılıklı düşmanca vaziyet alındığı duraklama sırasında öğreniyoruz ki, sarhoş, bunların kaç sokak öteden beri izlemekte olduğu kendi avlarıdır ve biz onların ekmeğine el uzatmaktayız. Ne var ki bu ilkel bir dünyadır. Bu kurtlar

yavrudur henüz. (Gerçekten de onların hiçbirinin on iki-on üç yaşından büyük olduğunu sanmıyorum. İçlerinden bazılarıyla daha sonra tanışıp, tepenin öbür yanından, Denver ve Salt Lake City’den daha o gün Sacramento’ya geldiklerini öğrendim.) Bizim sürü ileri atılıyor. Yavru kurtlar çığlık çığlığa bağırarak, yaygara koparak birer ufak iblis gibi dövüşüyorlar. Sarhoşun çevresinde ona sahip çıkma kavgası sürüp gitmektedir. Sarhoş kargaşa arasında yeri boyluyor ve bu sefer de, tıpkı Yunanlılarla Troyalıların, ölen kahramanların cenazesine ve zırhına sahip çıkmak için birbirlerine giriştikleri gibi, sarhoşun üstündekiler için sürdürülüyor kavgâ. Çılgınlık, gözyaşları ve sızlanmalar arasında yavru kurtların ekmeği ellerinden alınıyor ve benim sürüm mastoru yuvarlıyor. Ama zavallı mastorun, o bomboş arsada, çevresinde birdenbire yerden fışkırırçasına bir kavganın patlak vermesi karşısındaki afallamış halini hiç unutamam. Hâlâ daha, karanlığın içinde, budalaca bir hayretle ve iyi niyetle, nedenini ve anlamını kavrayamadığı çekişmede onun o arabulucu rolü oynamaya çalışırkenki haliyle, hiçbir günahı olmadığı halde bir sürü el tarafından alaşağı edildiği zaman yüzünde beliren gerçekten de alınmış ve gücenik anlatım gözlerimin önündedir.

“Denkli berduşlar” haytaların en sevdiği avdır. Denkli berduş diye çalışan serserilere derler. Denkli adını, hep sırtında taşıdığı ve “denk” adı verilen dürümlü battaniyeden alır. Çalıştığı için, genellikle üstünde üç-beş kuruş bulunması olasılığı vardır; haytalar da işte bu üç-beş kuruşun peşindedir. Denkli berduşların en çok kapana kıştırıldığı av alanları şehrin kenarındaki sundurmalar, samanlıklar, kereste depoları, demiryolu depoları... vb.’dir; av vakti de, denkli berduşun battaniyesine sarınıp uyumak için bu gibi yerleri aradığı gece vaktidir.

Haytaların elinden zaman zaman “çolpalar” da çeker. Daha bildik bir dille söylenecek olursa “çolpa”, çaylaktır; ya da çakal, acemi, çırak demektir. Bir çolpa, yeniyetme ya da delikanlılık ça-

ğında olup da Yol'a yeni çıkmış kimsedir. Diğer yandan Yol'daki bir oğlan, ne kadar genç olursa olsun hiçbir zaman "çolpa" değildir; o bir hayta, ya da "ipi kırık"tır, eğer bir "usta" ile birlikte geziyorsa buna izafeten "usta malı"dır.

Ben hiç "usta malı" olmadım, zira mal edinilmekten hiçbir zaman hoşlanmadım. Hayata çok genç atıldığım için de çolpalık, yani çıraklık dönemini atlayarak geçtim. Kısa bir süre, Sailor Jack takma adımın yerine Frisco Kid takma adımları yeni yeni kazandığım sıralar bir çolpa olduğum kuşkusunu üzerimde toplamadı değil. Ne var ki benden kuşkulananlar beni daha yakından tanıyınca bütün kuşkuları çabucak dağıldı ve kısa zamanda halis muhlis, süzme bir ustanın bütün havasını kazanıverdim. Şurasını da hatırlayalım ki, ülkenin her yerinde ustalar, Yol'un aristokratıdır. Onlar lorttur, efendidir, saldırgan insan, ilkel soylu, Nietzsche'nin o kadar sevdiği Sarışın Hayvan'dır.

Nevada'dan tepeliyi aşarak döndüğümde, Dinny McCrea'nın teknesinin ırmak korsanlarından biri tarafından çalındığını anladım. (Ne tuhaftır, Rum Nickey ile Oakland'dan Port Costa'ya bizi götüren kayığa ne olduğunu hatırlamıyorum bugün. Kayığı polis memurunun almadığını, kayığın bizimle birlikte Sacramento'ya gelmediğini biliyorum, ama hepsi bu kadar.) Dinny McCrea'nın teknesini kaybedince artık iyice Yol'a bağlandım; Sacramento'dan bıkınca da benim takıma eyvallahı çekip (şehirden ayrılırken, takım beni dostça trenden sıtıtmaya çalıştı) bir yolcu treniyle ver elini San Joaquin Vadisi dedim. Yol beni bir kere yakalamış bırakmıyordu; daha sonraları, denize açılıp çeşitli işler yaptıktan sonra da Yol'a döndüm, daha uzun seferlere çıktım, bir "kuyruklu yıldız", tam bir usta oldum ve beni sıırılsıklam ıslatan sosyoloji banyosuna girtlağıma kadar daldım.

İTİRAF

NEVADA eyaletinde, birkaç saat süreyle hiç soluk almadan, hiç çelişkiye düşmeden ve hiç utanmadan kendisine yalan söylediğim bir kadın vardı. Ondan özür dileyecek değilim. Özür dilemek benden ırak kalsın. Ancak bir açıklamada bulunmak isterim. Ne yazık ki kadının ne adını biliyorum, ne de şimdiki adresini. Bir rastlantı eseri bu satırlar gözüne işecek olursa, umarım ki bana yazar.

1892 Mayısında, Nevada eyaletinin Reno şehrindeydim. Pannayır zamanı da olduğundan, şehir yankesicilerle, dolandırıcılarla doluydu; sayısı belirsiz aç ıpsız sürüsü ise ordu gibiydi. Şehri “habazan şehir” yapan da işte bu aç ıpsızlardı. Reno’luların evlerinin arka kapılarını çala çala milleti usandırdıklarından, artık bu arka kapılardan cevap alınmaz olmuştu. İpsizler bu şehirden “zilliyi kırmanın” zor olduğu şehir diye söz ediyorlardı o sıralar. Gerek alıp götürmek, gerek hemen oracıkta çöküp yemek üzere yemek dilenmek için evlerin bahçe kapılarına “saldırmak” ya da sokaklarda “ufaklık” dilenmek için gelene geçene yanaşmakta başkalarından hiç de aşağı kalır yanım olmadığı halde, kaç öğün aç kaldığımı bilirim. O şehirde bir gün açlık öylesine canıma tak demişti ki, tren memurunu atlatıp soluğu bir milyonerin özel vagonunda almıştım. Ben vagonun sahanlığına bastığımda tren de hareket etti. Beni yakalamak için sahanlığa atlayan tren memuru ardımda olduğu halde, sözünü ettiğim milyonerin yanına vardım. Tren memuruyla yaptığımız yarış berabere bitti, zira tam ben milyonerin kapısına ulaştığımda, memur da bana